Maciej Ganczar

AUSTRIACKA LITERATURA NIEMIECKOJĘZYCZNA NA ZIEMIACH KRÓLESTWA \mathbf{W} EGIER 1

Der Artikel hat zum Ziel, die österreichische Literatur auf den Gebieten der ungarischen Krone der Analyse zu unterziehen. Um dem Leser das Problem der deutschösterreichischen Literatur der Zeit auf diesem Gebiet möglichst verständlich näher zu bringen, erläutert der Artikelverfasser explizit die komplizierte geopolitische Lage des Landes nach dem Zerfall der Donaumonarchie, d.h. zu der Zeit, wo auf den Trümmern der Monarchie samt Österreich sieben neue politische Organismen entstehen. Er erklärt eingehender den Begriff der österreichischen deutschsprachigen Literatur sowie präzisiert – bezugnehmend auf den geschichtlichen Hintergrund – die Bezeichnung Königreichs Ungarn. Der Autor weist nach, dass die Thematik der deutschsprachigen Literatur auf o.g. Gebieten während des Ersten Weltkrieges und kurz danach sich vor allem auf die Probleme der deutschsprachigen Minderheiten wohnhaft in Siebenbürgen, Banat und Budapest konzentriert, dass sie sich mit den internationalen Antagonismen auseinandersetzt sowie Brücken zwischen den Nationen zu schlagen sucht. Stattdessen thematisieren die Budapester Schriftsteller in größerem Maße in ihren Werken die utopischen Visionen der Zukunft: Theodor Hertzka von der ökonomischen Theorien ausgehend schlägt seine eigene utopische Vision des Staates vor, Theodor Herzl schildert idealistische Vision des Jüdischen Staates, Max Nordau sieht das katastrophale Ende der Menschheit voraus. Hingewiesen wird in dem Artikel ebenfalls auf die nationalsozialistischen Tendenzen, die in erster Linie im Werk von Erwin Guido Kolbenheyer zu finden sind. Es wird auch gezeigt, dass die um ihre Kultur- und Sprachidentität kämpfenden deutschsprachigen Minderheiten, nach dem Ersten Weltkrieg wesentlich geschwächt, ihre endgültige Niederlage nach dem Zweiten Weltkrieg erleiden, von der sie erst dreißig Jahre nach dem Kriegsende aufzuerstehen suchen.

¹ Niniejszy artykuł jest częścią większej rozprawy poświęconej literaturze austriackiej.

Skutkiem upadku wielonarodowego państwa, jakim była monarchia habsburska, jest powstanie sześciu samodzielnych krajów, które nadal zamieszkiwane sa przez ludność niemieckojezyczną. W zaistniałej sytuacji przymiotnik austriacki zyskuje nowe znaczenie: nie ogranicza się on jedynie do zjawisk mających miejsce na obszarze nowo powstałej "Deutschösterreich" (Niemieckiej Austrii), która w roku 1919 – po podpisaniu w Saint-Germain-en-Laye traktatu pokojowego – otrzymuje nazwę Republika Austriacka, ale określa on również zjawiska kulturowe na byłych terenach monarchii austro-węgierskiej, które, mimo iż teraz znalazły się poza granicami mlodego państwa, to jednak kulturowo i językowo nadal ściśle powiązane są z Austrią, niezależnie od tego, czy mają one miejsce w Czechosłowacji, na Węgrzech, w Jugosławii (do roku 1929 Królestwo Serbii, Chorwacji i Słowenii), w Rumunii, w Polsce czy we Włoszech. Zgodnie z przyjętą przez Waltera Zettla² zasadą systematyzowania tekstów literackich, nie łączymy określenia "niemieckojęzyczny" z nazwą danego kraju powstałego na gruzach ck monarchii, jak to ma miejsce chociażby u Heinza Stánescu³, który pisze o literaturze rumuńsko-niemieckiej. Związane jest to przede wszystkim z gwaltownymi zmianami politycznymi, a co za tym idzie – ze zmianami w określeniach danej literatury. Podczas gdy przed pierwszą wojna światowa mówi się o literaturze Banatu, Bukowiny i Siedmiogrodu jako o literaturze niemiecko-węgierskiej, po wojnie używa się już określenia literatura niemiecko-rumuńska. Pojęcie literatury niemiecko-węgierskiej zarezerwowane jest teraz jedynie dla niemieckojęzycznej literatury na obszarze nowego Królestwa Węgier.

Omawiając *literaturę austriacką*, koncentrować się będziemy na tych niemieckojęzycznych pisarzach, którzy wywodzą się z poszczególnych części i prowincji byłej monarchii austro-węgierskiej – spędzili tam swoje dzieciństwo oraz młodość, choć niekoniecznie mieszkali tam całe życie – i którzy mimo zmiany miejsca zamieszkania w swojej twórczości nadal rozprawiają się z własnymi korzeniami, stosując między innymi narzędzia i sposoby obrazowania charakterystyczne dla swoich małych ojczyzn. Nie ograniczamy się zatem do miejsca powstania utworu, a rozszerzamy pojęcie niemieckojęzycznej literatury z terenów byłej monarchii o jej zawartość formalną.

² Por.: W. Zettl, Literatur in Österreich von der Ersten zur Zweiten Republik [w:] Das 20. Jahrhundert. Geschichte der Literatur in Österreich, pod red. H. Zemana, t. 7, Graz 1999, s. 121.

³ H. Stánescu, Zum Begriff "Rumäniendeutsche Literatur" [w:] Forschungen zur Volksund Landeskunde 18, nr 1, Bukareszt 1975, s. 106–113.

Szczególnie skomplikowana zdaje się próba określenia granic Królestwa Węgier i skupisk mniejszości niemieckiej na jego terenie. Związane jest to z przemianami geopolitycznymi po pierwszej wojnie światowej. Już sama nazwa Królestwo Węgier wymaga dookreślenia. Użytą tu nazwę odnosimy do państwa stanowiącego w latach 1687–1867 integralną część Austrii, które następnie – jako tzw. Kraje Korony Świętego Stefana – w latach 1867–1918 otrzymało bardzo rozległą autonomią i stało się krajem związkowym monarchii austro-wegierskiej. W roku zakończenia działań wojennych Wegry ogłaszają secesję. Po odsunięciu nacjonalistycznego rządu Dénesa Berinkeya (1871–1944) władzę przejmuje koalicja socjaldemokratów i komunistów pod przywództwem Beli Kuna (1886–1939). W ten sposób powstaje Węgierska Republika Rad – krótkotrwały, bo 133-dniowy twór polityczny. Już w sierpniu 1919 roku Miklós Horthy de Nagybánya (1868-1957) przy wsparciu wojsk rumuńskich oraz czechosłowackich doprowadza do upadku państwa. Po okresie "białego terroru", skierowanego przeciwko socjalistom, komunistom i Żydom, Horthy zostaje wybrany w roku 1920 przez Zgromadzenie Narodowe na regenta Królestwa Węgier. Nie dopuszcza on do powrotu zdetronizowanego króla Węgier Karola IV, pochodzącego z dynastii habsbursko-lotaryńskiej, ani też Karola I Habsburga, ostatniego cesarza monarchii austro-węgierskiej. W wyniku traktatu pokojowego między Węgrami a państwami Ententy, podpisanego 4 czerwca 1920 roku w Trianon, Królestwo Węgier traci ponad dwie trzecie swojego terytorium sprzed wojny. Oderwane tereny przypadają sąsiednim krajom. Siedmiogród zostaje przejety przez Królestwo Rumunii, Słowacja oraz Ruś Zakarpacka stają się częścią Czechosłowacji, Chorwacja, Bośnia i Baczka wchodzą w skład Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców (od 1929 Jugosławia), Banat zostaje podzielony między Królestwo Rumunii i Królestwo Serbów, Chorwatów i Słoweńców. Na rzecz Republiki Austrii Węgry tracą ziemie zachodnie, z których utworzono nową prowincję – Burgenland. Rzeczpospolita Polska dostaje skrawki Spiszu i Orawy. Tak okrojone państwo nie potrafi pogodzić się ze swoim losem, nieustannie dąży do rewizji traktatu z Trianon, a w latach 30. – w wyniku niepogodzenia się z sytuacją geopolityczną Węgier za sprawą premiera Gyula Gömbösa de Jákfa (1886–1936) dochodzi do zbliżenia między Królestwem Węgierskim a Włochami Benito Mussoliniego i Niemcami Adolfa Hitlera.

W naszkicowanych wyżej zawirowaniach geopolitycznych przychodzi żyć i tworzyć pisarzom niemieckojęzycznym zamieszkującym tereny bylego i nowego Królestwa Węgier, wywodzącym swoje pochodzenie od kolonistów niemieckojęzycznych sprowadzanych⁴ na ziemie węgierskie od czasów dynastii królów węgierskich Arpadów (1001–1301) po czasy rządów cesarzowej Marii Teresy Habsburg (1717–1780).

Pochodzący z Braszowa w Siedmiogrodzie Adolf Meschendörfer (1877–1963), jako wydawca dwutygodnika poświęconego kulturze "Die Karpathen" (1907–1914), wywiera znaczący wpływ na literaturę niemieckojęzyczną na obszarze Rumunii. Odwraca się od lokalnej literatury, rozszerzając zainteresowanie "niemieckością" po całych południowo-wschodnich Węgrzech. Jego książka "Leonore" (1908), przedstawiająca wakacyjną miłość człowieka z wielkiego miasta, który trafił do Siedmiogrodu, uchodzi za pierwszą nowoczesną powieść siedmiogrodzkiej literatury. Zachwyt nad ojczystymi stronami znajduje również odzwierciedlenie w jego wierszu "Siebenbürgische Elegie" (1927). Późniejsza powieść "Die Stadt im Osten" (1931), ukazująca historię młodego mężczyzny z rodzinnego miasta Meschendörfera, staje się eposem całej społeczności saksońskiej zamieszkującej Siedmiogród. W Braszowie Meschendörfer spędza całe swoje życie, po drugiej wojnie światowej dalej opisuje swoje rodzinne strony w tomie opowiadań "Siebenbürger Geschichten" (1947).

Banat wydaje na świat czterech pisarzy niemieckojęzycznych, których twórczość wykracza poza tematykę lokalną i skłania się ku problemom ogólnospołecznym. Stephan von Millenkovich (1836–1915), autor noweli "Arnold Frank" (1872), w której opisuje historię rozwoju młodego delikatnego mężczyzny, już w roku 1890 wydaje czterotomową powieść "Lebensmächte", ukazującą panoramę społecznych i politycznych problemów monarchii austro-wegierskiej w latach osiemdziesiątych XIX wieku⁵. Z Bela Crkva w Banacie wywodzi się Maria Eugenia Delle Grazie (1864–1931), autorka eposów: "Hermann" (1883), "Robespierre" (1893), dramatów: "Schlagende Wetter" (1899), "Der Schatten" (1901), "Narren der Liebe" (1904), "Ver sacrum" (1906) oraz powieści: "Heilige und Menschen" (1909), "Vor dem Sturm" (1910), "O Jugend" (1917), "Der Liebe und des Ruhmes Kränze" (1920) czy też "Unsichtbare Straße" (1927). Z Reșița w Banacie wywodzi się historyk sztuki, pisarz i impresjonista Julius Meier-Graefe (1867–1935). Po studiach inżynieryjnych w Monachium, po przeprowadzce do Berlina, oddaje się on studiom nad historią sztuki. Swoją pierwszą pracę

⁴ Por.: W. Zettl, Literatur in Österreich..., op. cit., s. 156.

⁵ Millenkovich jest też autorem dramatów: "König Erich" (1879), "Martin Brandt" (1903) oraz "Jenseits der Liebe" (1907), jak również zbiorów pieśni i poezji: "Auf der Scholle" (1867), "Neue Gedichte" (1870), "In der Sonnenwende" (1877), "Deutsche Elegien" (1885), "Aus dem Süden" (1889), "Fallende Blätter" (1903) czy wreszcie "Abendrot" (1912).

krytyczną o Edvardzie Munchu (1863–1944) wydaje w Berlinie w roku 1894. Wraz z Otto Juliusem Bierbaumem (1865-1910) zakłada w roku 1895 czasopismo poświęcone zjawiskom w literaturze "PAN" (1895–1900). U progu XX wieku zajmuje się intensywnie malarstwem francuskim, czego owocem są prace: "Die Weltausstellung in Paris" (1900), "Edouard Manet und sein Kreis" (1902), "Der moderne Impressionismus" (1902) oraz trzytomowe dzieło "Entwicklungsgeschichte der modernen Kunst. Vergleichende Betrachtungen der Bildenden Künste, als Beitrag zu einer neuen Ästhetik" (1904)⁶. W swojej twórczości literackiej prawie zupełnie odchodzi od tematów niemieckich, a już tym bardziej lokalnych. Zupełnym jego przeciwieństwem jest banacki Szwab Adam Müller-Guttenbrunn (1852-1923). W latach 1893-1896 pełni on funkcje dyrektora w nowopowstałym Raimundtheater w Wiedniu. W roku 1898 obejmuje kierownictwo nad nowo powstałym teatrze Kaiserjubiläums-Stadttheater (dzisiaj Volksoper), które sprawuje do roku 1903, kiedy to instytucja ogłasza upadłość w wyniku zlego zarządzania. W tym okresie życia tworzy dwie prace teoretyczne: "Wien war eine Theaterstadt" (1885) oraz "Das Wiener Theaterleben" (1890). W roku 1897 zostaje przewodniczącym nacjonalistycznej i antysemickiej organizacji Deutsch-österreichische Schriftstellergenossenschaft. W roku 1919 wstępuje na krótko do Großdeutsche Volkspartei i kandyduje do Nationalrat (Rady Narodowej) nowo utworzonej Republiki Austriackiej. W twórczości literackiej pozostaje wierny swojej ojczyźnie, na co wskazują już same tytuły opowiadań: "Der kleine Schwab. Abenteuer eines Knaben" (1910), "Deutscher Kampf" (1913) oraz powieści "Die Glocken der Heimat" (1911). W trylogii "Von Eugenius bis Josephus", w skład której wchodzą powieści: "Der große Schwabenzug" (1913), "Barmherziger Kaiser!" (1916) "Joseph der Deutsche" (1917), ukazuje losy swojej banackiej ojczyzny.

W tony antysemickie w swojej twórczości literackiej uderza Otto Hauser (1876-1944); urodzony w Dianesch, w chorwackiej części Królestwa Węgier. W tomie poezji "Runen" (1909) oraz w eposie "Klingsor und Morgane" (1922) wyraża swoje poglądy i koncepcje rasowe. Powieści "Spinoza" (1908), "Das neue Jerusalem" (1911) oraz "Judas Ende" (1911) ukazują losy narodu żydowskiego od czasów niderlandzkiego filozofa Barucha Spinozy (1632–1677) – wykluczonego z gminy żydowskiej Amsterdamu z powodu monistycznych poglądów – do czasów tuż przed pierwszą wojną światową.

⁶ Meier-Graefe pisze również monografie, w tym m. in.: "Vincent van Gogh" (1910), "Paul Cézanne" (1910), "Auguste Renoir" (1911), "Edouard Manet" (1912), "Camille Corot" (1913), "Edgar Degas" (1920) czy "Gustave Courbet" (1920).

W czasach narastającej madziaryzacji mniejszość niemieckojęzyczna zaczyna się organizować politycznie. Edmund Steinacker (1839–1929), poseł do Parlamentu w Budapeszcie z okregu siedmiogrodzkiego, broni praw mniejszości niemieckich. Z jego inicjatywy wychodzi gazeta niemiecko-języczna "Deutsche Zeitung", z czasem przemianowana na "Deutscher Volksfreund". W roku 1908 Adam Müller-Guttenbrunn wydaje (początkowo anonimowo) powieść "Götzendämmerung", w której stara się omówić niebezpieczeństwa związane z antagonizmami międzynarodowymi oraz wskazuje na konieczność dalszego istnienia monarchii austro-węgierskiej. W tym samym czasie pochodzący z Budapesztu Otto Hermann Krause (1870–1910) publikuje "Deutsch-ungarischer Katechismus", w którym w formie pytań i odpowiedzi próbuje wykazać błędy i zaniechania ludności madziar-skiej wobec sąsiadów, wśród których najważniejsze to madziaryzacja i ucisk odrębności kulturowej. W Budapeszcie wydawnictwo Johanna Thomasa Trettnera (1717-1798) decyduje się wydawać od roku 1918 niemiecko-języczny periodyk "Pannonia", który już w roku 1922 zostaje zamknięty na polecenie węgierskiej cenzury.

Niemieckojęzyczna literatura na obszarach Królestwa Węgier nie jest wyłącznie poświęcona lokalnym problemom mniejszości niemieckojęzycznych czy antagonizmom między narodami żyjącymi obok siebie od wieków. Podczas gdy praska literatura niemieckojęzyczna proponuje fantastyczną literaturę grozy⁷, niemieckojęzyczna literatura na Węgrzech, a w szczególności w Budapeszcie, skłania się ku wizjonerstwu⁸. Urodzony w Peszcie Theodor Hertzka (1845–1924) studiuje na uniwersytecie w Wiedniu, a następnie na Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie. W roku 1872 rozpoczyna pracę jako redaktor w dziale ekonomicznym gazety "Neue Freie Presse". W roku 1879 zakłada "Wiener Allgemeine Zeitung", którą kieruje do roku 1896 jako wydawca. Po pierwszej wojnie światowej osiada w Wiesbaden. W swojej powieści "Freiland, ein soziales Zukunftsbild" (1890), posługując się stylem reportażu, ukazuje utopię wolnorynkowej spółki osadniczej we współczesnej Kenii. Kontynuacja powieści - "Eine Reise nach Freiland" (1893) – rozprawia się ze szczegółowymi problemami ekonomicznymi, jakie pojawiają się w trakcie tworzenie podobnej kolonii. Powieść "Entrückt in die Zukunft", poświęcona również problemom spo-

⁷ Do głównych jej przedstawicieli należą: Victor Hadwiger (1878–1911), Paul Leppin (1878–1945), Gustav Meyrink (1868–1932), Alfred Kubin (1877–1959), Hans Strobl (1877–1946), Hans Watzlik (1879–1948) oraz Leo Perutz (1882–1957).

⁸ Por.: W. Zettl, Literatur in Österreich..., op. cit., s. 161.

łeczno-politycznym, na przykładach rozwoju lotnictwa oraz emancypacji kobiet ukazuje nam wizję rozwoju społeczeństwa.

W Peszcie na świat przychodzi również współzałożyciel Światowej Organizacji Syjonistycznej Max Nordau (ur. jako Maximilian Simon Südfeld, 1849–1923). Swoją karierę rozpoczyna od działalności dziennikarskiej w tygodniku "Pester Lloyd". Wkrótce rozszerza współpracę dziennikarską na "Vossische Zeitung" w Berlinie, "Neue Freie Presse" w Wiedniu i "La Nación" w Buenos Aires. W roku 1880 wyprowadza się do Paryża, gdzie prowadzi praktykę lekarską oraz poświęca się pisarstwu. W czasie pierwszej wojny światowej Nordau mieszka w Madrycie i Londynie. Do Paryża wraca w roku 1920, umiera tu trzy lata później. Jego tłumaczone na kilkanaście języków pisma wzbudzaja kontrowersje na całym świecie. Tekst krytyczny "Die conventionellen Lügen der Kulturmenschheit" (1883), przetłumaczony m.in. na język chiński i japoński, zostaje objęty cenzurą w Austrii i Rosji. Autor skłania się w nim przeciwko tradycyjnym instytucjom kościoła, monarchii, arystokracji czy małżeństwa. Nordau wyraża podobne poglądy w swoim kolejnym tekście krytycznym "Paradoxe der conventionellen Lügen" (1885), poruszającym takie tematy jak namiętność, stereotypy, ucisk społeczny czy potęga miłości. Największe emocje wzbudza jednak jego dwutomowe dzieło krytyczne "Entartung" (1892/1893), w którym – posługując się ukutym przez Cesare'a Lombrosa (1835–1909) pojęciem degeneracji – rozprawia się z jemu współczesnymi zjawiskami zachodzącymi w literaturze. Za zdegenerowane uznaje dzieła Friedricha Nietzschego (1844–1900), Lwa Tołstoja (1828–1910), Wilhelma Richarda Wagnera (1813–1883), Émila Zoli (1840-1902), Henryka Ibsena (1828–1906), zwolenników myśli l'art pour l'art oraz takie kierunki w sztuce i literaturze, jak: naturalizm symbolizm, spirytualizm, mistycyzm czy też parnasizm. Zapowiada katastrofę ludzkości na niespotykaną nigdy skalę. Przestrzega również przed niezwykle szybkim procesem industrializacji. Podobną tematyka Nordau zajmuje się w swoich dwutomowych powieściach "Die Krankheit des Jahrhunderts" (1889) oraz "Drohnenschlacht" (1898), jak również w dramatach "Der Krieg der Millionen" (1882) oraz "Doctor Kohn. Bürgerliches Trauerspiel aus der Gegenwart" (1898).

Na świat w Peszcie przychodzi też inny zwolennik syjonizmu Theodor Herzl (1860–1904). Po studiach prawniczych i uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych na uniwersytecie w Wiedniu odbywa roczne praktyki sądownicze w Wiedniu i Salzburgu. W latach 1891–1894 jest korespondentem "Neue Freie Presse" w Paryżu, skąd relacjonuje tzw. *aferę*

Dreysusa. Doświadczenie antysemityzmu we Francji skłania go do napisania książki "Der Judenstaat" (1896), w której udowadnia konieczność utworzenia państwa żydowskiego. W roku 1897 zakłada wraz z Oskarem Marmorkiem i Maksem Nordauem Światową Organizację Syjonistyczną, której zostaje pierwszym przewodniczącym. W tym samym roku pisze dramat "Das neue Ghetto" oraz zakłada w Wiedniu miesięcznik "Die Welt", poświęcony ruchowi syjonistycznemu. Po opublikowaniu zbioru opowiadań "Philosophische Erzählungen" (1900) wydaje utopijną powieść "Altneuland" (1902), w której szkicuje idealistyczny obraz przyszłego państwa żydowskiego wraz z jego porządkiem politycznym i społecznym. W tłumaczeniu książki na język hebrajski Nachum Sokołow używa w tytule słów "Tel Aviv", co staje się inspiracją do nadania właśnie takiej nazwy stolicy przyszłego państwa żydowskiego.

Budapeszt jest miastem narodzin pisarza Erwina Guido Kolbenheyera (1878–1962). Po studiach filozoficznych, psychologicznych i zoologicznych na uniwersytecie w Wiedniu, uzyskuje on w roku 1905 stopień doktora nauk filozoficznych. Karierę literacką zaczyna tragedią "Giordano Bruno" (1903). Pierwszą powieść historyczną "Amor Dei" (1908) poświęca Baruchowi Spinozie. Druga jego powieść "Meister Joachim Pausewang" (1910) ukazuje losy niemieckiego mistyka i filozofa Jakoba Böhma (1575–1624). W roku 1919 Kolbenheyer przeprowadza się do Tybingi, gdzie żyje jako wolny autor. W latach 1917-1926 pisze swoje opus magnum - trylogię "Paracelsus", w skład której wchodzą powieści: "Die Kindheit des Paracelsus" (1917), "Das Gestirn des Paracelsus" (1921) oraz "Das Dritte Reich des Paracelsus" (1925). Kolbenheyer jako wyznawca biologizmu wierzy w różnice biologiczne między narodami. W dziele "Die Bauhütte. Elemente einer Metaphysik der Gegenwart" (1926) przeciwstawia filozofii idealis-tycznej naturalne prawa przyrody. W latach 1933–1944 ochoczo wspiera narodowy socjalizm. Do NSDAP wstępuje jednak dopiero w roku 1940. W roku 1944 zostaje wpisany wraz z sześcioma innymi osobami¹⁰ na tzw. Gottbegnadetenliste

⁹ W roku 1895 francuski oficer artylerii pochodzenia żydowskiego Alfred Dreyfus (1859–1935) zostaje skazany na dożywotni obóz karny w Gujanie w Ameryce Południowej za zdradę na rzecz Niemiec na podstawie spreparowanych dowodów. Falszerstwo oraz aferę ujawnia Emil Zola w "J'accuse...!" – liście otwartym do prezydenta Republiki Francuskiej Féliksa Faure'a (1841–1899), opublikowanym 13 stycznia 1898 roku na łamach gazety "L'Aurore". Procesy rewizyjne podtrzymują jednak wcześniejszy wyrok. Społeczeństwo francuskie, w którym na sile przybierają nastroje antysemickie, dzieli się na dreyfusistów i antydreyfusistów. Dreyfus zostaje ułaskawiony w roku 1899.

¹⁰ Inni pisarze z listy to: Gerhart Hauptmann (1862–1946), Hans Carossa (1878–1956), Hanns Johst (1890–1979), Agnes Miegel (1879–1964) oraz Ina Seidel (1885–1974).

(Listę utalentowanych od Boga), dzięki czemu uzyskuje kolejne przywileje, w tym zwolnienie z obowiązku udziału w walkach na froncie. Po wojnie otrzymuje zakaz publikowania na pięć lat.

Kiedy po drugiej wojnie światowej większość niemieckojęzycznych mieszkańców Królestwa Węgier (od 1946 roku Republiki Węgierskiej) zostaje wypędzona z kraju, a ci, którzy pozostali, zostają wysłani do obozów pracy w Związku Radzieckim, literatura niemieckojęzyczna praktycznie zanika na tych terenach. Do ożywienia dochodzi w roku 1974, kiedy to z inspiracji wychodzącego od roku 1957 w Budapeszcie tygodnika "Neue Zeitung. Ungarndeutsches Wochenblatt" i za sprawą niemieckojęzycznej pisarki Eriki Ats (ur. 1934) wychodzi antologia "Tiefe Wurzeln" składa-jąca się z poezji i krótkich utworów prozatorskich. Valeria Koch (1949–1998) publikuje dwa tomy poezji "Zuversicht-Bizalom" (1982) oraz "Sub rosa. Gedichte/Verse" (1989), w których pobrzmiewa echo dawnego współistnienia kultury dwóch narodów.

W trakcie pierwszej wojny światowej i tuż po niej niemieckojęzyczna literatura na ziemiach Królestwa Węgier z oczywistych względów zajmuje się przede wszystkim problemami lokalnymi mniejszości niemieckiej zamieszkującej Siedmiogród, Banat i Budapeszt, rozprawia się z antagonizmami narodowymi i próbuje budować mosty pojednania między narodami egzystującymi na wspólnym terenie. Literaci wywodzący się z Budapesztu swoją twórczość w dużej mierze poświęcają utopijnym wizjom przyszłości: Theodor Hertzka dokonuje tego, odwołując się do teorii ekonomicznych, idealistyczną wizję państwa żydowskiego przedstawia Theodor Herzl, katastroficzny kres ludzkości obrazuje Max Nordau. Tendencje narodowosocjalistyczne znajdują swoje odzwierciedlenie w twórczości pochodzącego z Budapesztu Erwina Guido Kolbenheyera. Mniejszości niemieckojęzyczne, znacznie osłabione po pierwszej wojnie światowej – w wyniku traktatu podpisanego w Trianon, walczace o swoja tożsamość językową i kulturową, ostateczną klęskę ponoszą po drugiej wojnie światowej, czego świadectwem jest prawie trzydziestoletnie, bo trwające aż do roku 1974, milczenie literatów niemieckojęzycznych na Węgrzech.

¹¹ W antologii swoją twórczość publikują m. in.: Erika Ats, Georg Fath (ur. 1910), Josef Mikonya (1928–2006), Engelbert Rittinger (1929–2000), Georg Wittmann (1930–1991).